

Integrácia environmentálnej a ekonomickej politiky a metóda jej hodnotenia

R. Kanianska: Integration of Environmental and Economic Policies and the Method of its Evaluation. Život. Prostr., Vol. 41, No. 4, p. 203 – 205, 2007.

The integration of environmental aspect into policy, as called for by Article 6 of the Amsterdam Treaty, is a prerequisite for sustainable development. Progress in integration has started by Cardiff process and was followed by meeting of the European Council in Lisbon, Gotteborg and Barcelona. There was proposed mechanism based on indicators. The development of harmonised international environmental indicators has been done in co-operation with EEA, OECD and EUROSTAT. Evaluation is based on the causal D-P-S-I-R framework adopted by the European Environment Agency: driving forces (D), pressures (P), states (S), impacts (I), responses (R), what is extension of PSR model developed by OECD. Reporting of environmental policy integration based on environmental indicators according to D-P-S-I-R model was implemented also in Slovakia.

Integrácia environmentálnej politiky na európskej úrovni

Charakter a tempo ekonomického rastu je determinované životným prostredím. Vzájomné interakcie sa prejavujú úbytkom prírodných zdrojov a zmenami kvality životného prostredia.

Strategický cieľ Európskej únie – vybudovať ekonomiku schopnú udržateľného rastu – predpokladá implementáciu environmentálnej politiky do sektorových politík. Integrácia environmentálnej politiky (*Environmental Policy Integration – EPI*) bola r. 1997 zakotvená článkom č. 6 do Zmluvy o Európskom spoločenstve.

Od summitu Európskej rady v Cardiffe (1998) sa integrácia environmentálnej politiky stala súčasťou politiky EÚ monitorovanou Európskou environmentálnou agentúrou (*European Environment Agency – EEA*), Organizáciou pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) a Štatistickým úradom Európskeho spoločenstva (EUROSTAT).

Za nástroj monitorovania a hodnotenia integrácie boli stanovené *indikátory*, ktoré by mali spĺňať kritériá politickej relevantnosti, analytickej jednoznačnosti a merateľnosti. V princípe by mali vyjadrovať vývojové trendy v ekonomickom sektore, prepojenia medzi

ekonomickými sektormi a životným prostredím a ekonomické vzťahy medzi sektormi a životným prostredím.

Na zasadaní Rady ministrov členských krajín EÚ (1998) bol prijatý materiál *Indikátory v procese integrácie (Indicators in the context of integration)*, zameraný na zosúladienie indikátorového systému hodnotenia integrácie environmentálnych aspektov do sektorových politík, ktorý vytvorili EEA, OECD a EUROSTAT. Prvý súbor indikátorov vznikol pre sektor dopravy, ďalší pre sektor energetiky a poľnohospodárstva.

- *Helsinský summit Európskej rady* (1999) skonkretizoval ďalšie opatrenia na realizáciu Cardiffskeho procesu.
- *Lisabonský summit Európskej rady* (marec 2000) rozšíril pôvodne koncipovaný Cardiffskeý proces založený na dvoch pilieroch udržateľného rozvoja o tretí – štrukturálny pilier.
- *Göteborgský summit Európskej rady* (jún 2001) zdôraznil potrebu zohľadnenia ekonomických, sociálnych a environmentálnych aspektov všetkých sektorových stratégií v rozhodovacích procesoch a boli zavedené lepšie štatistické metódy a relevantné indikátory na monitorovanie procesu integrácie.

- *Marcový summit Európskej rady v Barcelone (2003)* vyzval k vývoju indikátorov hodnotiacich environmentálnu efektívnosť. Problematika EPI obsiahnutá v rámci stratégie Európskej komisie (EK) pre r. 2005 a 2006 bola zameraná na udržanie prosperity a environmentálnej ochrany, s dôrazom na aktivity EPI na národných úrovniach členských štátov.

Hodnotenie integrácie environmentálnej politiky európskymi inštitúciami

Proces EPI patrí k strategickým prioritám EEA (<http://eea.eu.int>) na r. 2004 – 2008 (EEA, 2004). Cieľom EEA je periodické hodnotenie tohto procesu súborom indikátorov a formou indikátorových správ. Zatiaľ boli publikované tri správy (EE, 2005a) za sektor dopravy (*Transport and Environment Reporting Mechanism – TERM*), dve správy (EEA, 2006) za sektor energetiky (*Energy and Environment Reporting Mechanism – EERM*) a jedna správa (EEA, 2005b) za sektor poľnohospodárstva (*Indicator Report on the Integration of Environmental Concerns into the Agricultural Policy – IRENA*).

OECD vytvorila súbor indikátorov ako „súpravu nástrojov“ (*tool kit*) pre politikov. Sektorové indikátory v ponímaní OECD nie sú striktné environmentálnymi indikátormi, ale môžu odrážať aj vzťahy medzi životným prostredím a hospodárstvom vyjadrené v intenciách udržateľného rozvoja.

Göteborgský summit Európskej rady (jún 2001), ktorý zdôraznil potrebu zabezpečiť lepšie štatistické podklady a zavedenie relevantných indikátorov na monitorovanie procesu integrácie a pokroku v oblasti TUR inicioval v EUROSTAT-e (<http://epp.eurostat.ec.eu.int>) vytvorenie súboru 120 indikátorov, zaznamenávajúcich pokrok aj v oblasti EPI. Indikátory sú rozčlenené do nasledujúcich skupín:

- štrukturálne indikátory (*structural indicators*),
- krátkodobé indikátory (*short-term indicators*),
- dlhodobé indikátory (*long-term indicators*).

Odborníci OECD navrhli synteticky hodnotiť situáciu v životnom prostredí prostredníctvom indikátorov agregovaných podľa významu do štruktúry tlak (*pressure – P*), stav (*state – S*), odozva (*response – R*). EEA prevzala a ďalej rozpracovala metodológiu hodnotenia stavu životného prostredia prostredníctvom štruktúry P-S-R, ktorú navrhla OECD. Zapracovala do nej ešte ukazovatele hnacích síl (*driving forces – D*) a dôsledku (*impact – I*), čím sa vytvoril uzavretý D-P-S-I-R kauzálny reťazec, predstavujúci základný metodologický nástroj integrovaného posudzovania životného prostredia (*Integrated Environment Assessment – IEA*). Používa sa pri posudzovaní stavu životného prostre-

dia, jeho príčin, ako aj predpokladaných tendencií vývoja. Táto metóda sa v súčasnosti aplikuje aj pri hodnotení procesu EPI a vplyvov ekonomických sektorov na životné prostredie.

Hodnotenie integrácie environmentálnej politiky na Slovensku

Za implementáciu procesu EPI v SR možno pokladať uznesenie vlády SR č. 251/2004 k pozícii SR v lisabonskom procese, ktorého súčasťou je aj environmentálna integrácia. Pre rezortné ministerstvá bola stanovená úlohou č. 6, ktorá stanovuje „*vypracovať/aktualizovať príslušnú sektorovú politiku a opatrenia na jej realizáciu a zosúladiť so základnými strategickými cieľmi Lisabonskej stratégie do roku 2010.*“ V uznesení vlády SR č. 211/2005 k Východiskám Akčného plánu pre udržateľný rozvoj sa konštatuje neuspokojivý stav uplatňovania zásad udržateľného rozvoja v SR. Na jeho zlepšenie sa o. i. navrhuje:

- Vypracovať mechanizmus, ktorý zabezpečí postupné vytváranie integrovaného prístupu k sektorovým stratégiám a politikám rozvoja SR tak, aby boli vo vzájomnom súlade a bola zabezpečená kontinuita z časového hľadiska.
- Realizovať medzirezortné a medzisektorové porovnávacie správy a konzultačné procesy, prezentovať dosiahnuté výsledky odbornej a širšej verejnosti ako súčasť monitorovania a hodnotenia procesov udržateľnosti a kohézie rezortných politík.

Gestorom integrácie environmentálnej politiky na Slovensku je ministerstvo životného prostredia. Slovenská agentúra životného prostredia ju vykonáva metódou indikátorového hodnotenia vplyvov vybraných ekonomických sektorov na životné prostredie v kauzálnych súvislostiach, čím sa vytvoril rámec na hodnotenie stavu, vývoja a stupňa/miery implementácie environmentálnych aspektov v rámci jednotlivých rezortov.

Hodnotenie integrácie environmentálnej politiky je zamerané na šesť ekonomických sektorov: dopravu, energetiku, priemysel, poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a cestovný ruch. Na základe spolupráce s týmito ekonomickými rezortmi, hodnotenie metodicky vychádza zo:

- zostavenia a vypracovania súboru agregovaných a individuálnych indikátorov pre šesť vybraných sektorov ekonomickej činnosti,
- vypracovania indikátorových sektorových správ.

Na základe analýzy indikátorov, ktoré vypracovali EEA, OECD a EUROSTAT a po zhodnotení možnosti vyhodnocovania indikátorov v podmienkach Sloven-

ska, boli vytvorené pre vybrané ekonomické sektory súbory agregovaných a individuálnych environmentálnych indikátorov zostavených podľa modelu D-P-S-I-R. V rámci jednotlivých článkov tohto reťazca sa nachádzajú agregované a individuálne indikátory charakterizujúce:

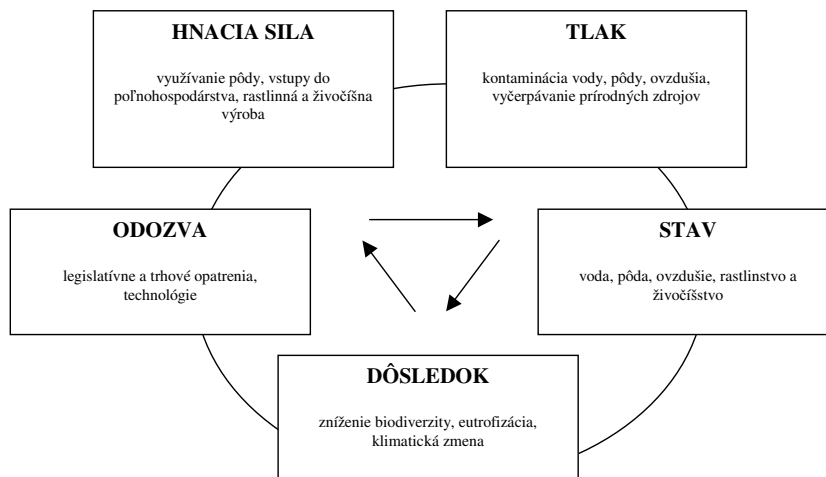
- hnacie sily (*driving forces* – D), t. j. spúšťacie mechanizmy procesov v spoločnosti, ktoré vyvolávajú,
 - tlak (*pressure* – P) na životné prostredie v negatívnom, prípadne v pozitívnom zmysle, ktorý je bezprostrednou príčinou zmien
 - v stave životného prostredia (*state* – S). Zhoršovanie stavu životného prostredia – jeho zložiek má zvyčajne negatívny
 - dôsledok (*impact* – I) na zdravie človeka, biodiverzitu, funkcie ekosystémov, čo logicky vedie k formulovaniu opatrení a nástrojov zameraných na eliminovanie, resp. nápravu škôd v životnom prostredí v poslednom článku tohto kauzálneho reťazca, ktorým je
 - odozva (*response* – R).
- Model D-P-S-I-R je zjednodušeným vyjadrením reality a nezahŕňa všetky vzťahy a faktory (napr. sociálno-ekonomické), ktoré významne ovplyvňujú životné prostredie.

Súbory environmentálnych indikátorov zahŕňajú 166 individuálnych indikátorov, podrobne rozpracovaných a sprístupnených na enviroportáli – informačných stránkach o životnom prostredí (www.enviroportal.sk/indikatory/). Indikátory majú jednotnú štruktúru. Zahŕňa opis indikátora, hodnotenie trendov, vytyčené politické ciele vo vzťahu k indikátoru, medzinárodné porovnanie, odkazy na problematiku.

Súbory environmentálnych indikátorov sú teoretickou i dátovou základňou na vypracovanie indikátorových sektorových správ, ktoré odpovedajú na kľúčové otázky:

- Aký je súčasný stav a smerovanie sektora v SR?
- Aký je vplyv sektora na životné prostredie v SR?
- Zvyšuje sa environmentálna efektívnosť poľnohospodárstva v SR?

Cieľom správ je poznať príčinnú–následnú vzťahy medzi ekonomickou činnosťou človeka a stavom životného prostredia, a tak poskytnúť inovatívny pohľad na stav a vývoj životného prostredia prostred-

Model D-P-S-I-R, príklad agregovaných indikátorov pre sektor poľnohospodárstva

níctvom integrovaného hodnotenia. Indikátorové sektorové správy sú sprístupnené na enviroportáli (www.enviroportal.sk/sektor/). Súbory indikátorov sa aktualizujú v ročných a sektorové správy v dvojročných intervaloch, aby mohli prispievať k objektívnemu vyhodnocovaniu plnenia cieľov stanovených v sektorových politikách a k prijímaniu relevantných politických rozhodnutí.

Literatúra

- European Environment Agency: EEA strategy 2004 – 2008. Copenhagen, 2004, 20 p.
- European Environment Agency: TERM Report 2005 – Facing a Dilema. Copenhagen, 2005a, 46 p.
- European Environment Agency: Agriculture and Environment in EU-15 – the IRENA Indicator Report. Copenhagen, 2005b, 128 p.
- European Environment Agency: EERM, Energy and Environment in the European Union. Copenhagen, 2006, 52 p.
- Kanianska, R.: Poľnohospodárstvo a jeho vplyv na životné prostredie v SR. Indikátorová sektorová správa. Banská Bystrica : Slovenská agentúra životného prostredia, 2006, 50 s. http://enviroportal.sk/pdf/sektor/Polno_sektor.pdf

Ing. Radoslava Kanianska, CSc., Slovenská agentúra životného prostredia, Tajovského 28, 975 90 Banská Bystrica, radoslava.kanianska@sazp.sk